

ارتقاء وضعیت نظام استاد مشاور و منتورینگ در راستای پاسخگویی به نیازهای آموزشی: مطالعه

موردی در دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال ۱۴۰۰

رعنا غلامزاده نیکجو^{۱*}، ربابه امروزی^۲، فرشته وثوقزاده^۳

چکیده

مقدمه: مشاوره توسط اساتید باتجربه، علاقه‌مند و بانگیزه، دانشجویان را در رویارویی با مشکلات آموزشی و دستیابی به اهداف تحصیلی، باری نموده و امری ضروری در سیستم آموزشی به شمار می‌رود. هدف این مطالعه ارتقاء وضعیت نظام استاد مشاور و منتورینگ در راستای پاسخگویی به نیازهای آموزشی دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز می‌باشد.

روش بررسی: این مطالعه یک مطالعه اقدام پژوهی است که طی دو نیم‌سال سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ انجام گرفت. ابتدا یک مطالعه کمی در خصوص رضایت دانشجویان از نظام استاد مشاور انجام شده و سپس در طی جلسات متعدد در قالب بحث گروهی با صاحبان اصلی فرآیند، مشکلات و راهکارهای ارتقای مشارکت دانشجویان احصا شد. در مرحله آخر بعد از اجرای مداخلات و راهکارها میزان ارتقاء فرایند بررسی شد.

نتایج: میزان مشارکت دانشجویان در تکمیل پرسشنامه رضایت سنجی ۶۵٪ بود. میزان رضایت دانشجویان از عملکرد استاد مشاور قبل از ارتقای فرایند ۴۲/۴٪ بود. بعد از شناسایی مشکلات و چالش‌های اصلی نظام استاد مشاور و منتورینگ (۴ تم اصلی و ۷ تم فرعی)، اقداماتی در راستای افزایش میزان آگاهی دانشجویان، شفاف نمودن فرایند نظام استاد مشاور و منتورینگ، افزایش انگیزه اساتید دانشکده جهت همکاری در نظام استاد مشاور و رضایت سنجی ترمی از دانشجویان به منظور ارتقاء فرایند و تعدیل مشکلات نظام استاد مشاور انجام پذیرفت. با اجرای مداخلات پیشنهادی میزان رضایت کلی به ۶۶/۷٪ افزایش پیدا کرد.

نتیجه‌گیری: ارتقای فرآیند فوق باعث افزایش رضایتمندی دانشجویان، بهبود تعاملات دانشجویان با اساتید مشاور و کاهش فاصله بین محیط آموزشی و دانشجویان در دوران اپیدمی کووید ۱۹ گردید.

واژه‌های کلیدی: نظام استاد مشاور، منتورینگ، پاسخگویی، دانشجویان

۱- استادیار، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، گروه مدیریت و سیاست‌گذاری سلامت، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران.

۲- دانشجوی دکتری تخصصی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، گروه مدیریت و سیاست‌گذاری سلامت، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران.

۳- کارشناس ارشد، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران.

* (نویسنده مسئول): تلفن: +۹۸۴۱۳۱۷۷۵۹۹۵ پست الکترونیکی: gholamzadehr@tbzmed.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۰۲

تاریخ بازبینی: ۱۴۰۱/۰۵/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۱۸

مقدمه

دانشجویان در دوران تحصیل با مشکلات فراوانی مواجه می‌شوند که می‌تواند آسیب‌های جدی و آثار مخرب جبران‌ناپذیری به همراه داشته باشد (۱). فشارهای روانی ناشی از تغییر شرایط زندگی، اشتغال حین تحصیل و به تبع آن مشکلات آموزشی از جمله افت تحصیلی، انتقال و تغییر رشته غیرضروری، کاهش و عدم کفایت علمی و تحصیلی، ترک تحصیل، کاهش کارایی، عدم دستیابی به اهداف آموزشی و طولانی شدن مدت تحصیل، نمایانگر مسؤولیت خطیر متولیان دانشگاه در جهت شناسایی، کنترل و پیشگیری از آسیب‌های آموزشی است (۲). مشاوره تحصیلی رابطه‌ای پویا و هدفمند است که بر اساس مشارکت استاد و دانشجو انجام می‌گیرد و در راستای پیشرفت تحصیلی، افزایش انگیزه، افزایش نگرش مثبت به دانشگاه و اعتماد به نفس تحصیلی دانشجویان است (۳، ۴).

بررسی وضعیت سلامت روان دانشجویان در طی سال‌های اخیر، حاکی از این امر است که ۱۷ الی ۲۰ درصد دانشجویان در بدو ورود به دانشگاه، مشکوک به مشکلات جسمی، روانی-اجتماعی هستند، از طرفی تعدادی از دانشجویان در طی دوران تحصیل گرفتار چنین مسائلی می‌شوند چنین وضعیتی ایجاب می‌کند که به نیاز دانشجویان برای حل مشکلاتشان تمرکز بیشتری شود.

راهنمایی دانشجویان به عنوان یکی از وظایف و مسئولیت‌های اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی در آیین‌نامه استخدامی اعضای هیئت علمی مورد تأکید قرار گرفته است. استاد راهنما عهده‌دار هدایت تحصیلی و راهنمایی دانشجویان در زمینه‌ی مشکلات فردی، خانوادگی، عاطفی و اجتماعی است (۴). علی‌رغم تصریح روشن در آیین‌نامه‌ها و نیاز مهم دانشجویان به مشاوره، متأسفانه دانشجویان، اساتید مشاور خود را منبع مطمئن و مرجع رفع نیازهای تحصیلی خود نمی‌شناسند و نقش حیاتی استاد مشاور در دانشگاه‌های علوم پزشکی کم‌رنگ است. اغلب دانشجویان به جز در مواردی مثل انتخاب واحد، به اساتید مشاور مراجعه نمی‌کنند و اساتید تمایلی به کسب اطلاعات لازم از دانشجو و پیگیری روند

تحصیلی ایشان از خود نشان نمی‌دهند (۲). در مطالعه‌ای در دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز چنین عنوان شده است که یکی از مهم‌ترین موانع در رابطه دانشجو و اساتید راهنما، مربوط به تجربه ناموفق سال‌های گذشته استاد راهنما در دل‌سردی آن‌ها بوده است (۴).

برای تقویت ارتباط بین اساتید مشاور و دانشجویان و ارتقای نظام استاد مشاوره راهکارهای مبتنی بر شواهدی باید در نظر گرفته شود (۵). مطالعات مختلف، بازنگری، ایجاد برخی تغییرات و فراهم کردن برخی امکانات در دانشگاه‌ها را از راهکارهای ارتقای این طرح می‌دانند (۷-۵) آنچه می‌تواند دانشجویان را از چرخه تسلسلی و گرفتار ماندن در انواع مشکلات رها نموده و زمینه بالندگی تحصیلی، شخصی و حرفه‌ای ایشان را مهیا سازد، برقراری ارتباط اثربخش در محیط دانشگاه و با اساتید در قالب شیوه‌ای موسوم به منتورینگ (Mentoring) است. یافته‌ها نشان داده است که دانشجویان در شرایطی که دانشجوی سال بالاتری به‌عنوان دانشجوی همیار در کنار استاد مشاور به آن‌ها کمک کند، رضایت بالایی از فرایند تحصیل و پژوهش خواهند داشت. در این صورت دانشجویان جدیدالورود توانایی بیشتری در تطبیق خود با دانشگاه و شرایط آن دارند (۷، ۱). منتورینگ به‌عنوان فرآیندی که به وسیله آن یک فرد باتجربه علاقه‌مند و قابل اعتماد (منتور) یک شخص دیگر (منتی) را در زمینه‌ی رشد و بازنگری ایده‌ها، یادگیری، پیشرفت شخصی و حرفه‌ای راهنمایی می‌کند (۸). منتورها در آشنایی منتی‌ها با جامعه و آینده کاری، تقویت توانایی تفکر و تصمیم‌گیری مستقل و ایجاد تعادل بین زندگی شخصی و حرفه‌ای تأثیرگذار خواهند بود. در واقع، منتورها با کاربرد تجارب کسب‌شده خود از اساتید مشاور به‌عنوان تسریع گر عمل می‌کنند، یعنی موارد موردنیاز منتی‌ها را زودتر در اختیارشان قرار داده و در رشد شخصی و حرفه‌ای منتی‌ها مؤثر هستند (۹) مطالعات مختلف نشان‌دهنده پیشرفت دانشکده‌های علوم پزشکی در ابعاد مختلف در صورت اجرای سازمان‌یافته برنامه منتورینگ است. هرچند شواهدی هم از عدم توفیق

برنامه در صورت فقدان مدیریت منابع نیروی انسانی این برنامه وجود دارد (۱۰، ۹)؛ و توجه به طراحی مناسب و استفاده از روش‌ها و متدهای ارزیابی معتبر یکی از مهم‌ترین مواردی است که می‌تواند موفقیت و بقای برنامه را پیش‌بینی کند (۱۱، ۱۰). مقاله حاضر باهدف ارتقای وضعیت نظام استاد مشاور و منتورینگ دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی تبریز در راستای ارتقای پاسخگویی آموزشی در طی سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ به‌منظور ارتقای وضعیت پاسخگویی آموزشی دانشکده، بهبود روابط بین دانشجویان با اساتید و مسئولین دانشکده، ارتقای توانمندی‌های دانشجویان و استفاده از ظرفیت‌های بالقوه دانشجویان در سطح دانشکده انجام گرفته است.

روش کار

این مطالعه یک مطالعه اقدام پژوهی است که در نیمسال اول و دوم سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ در دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز با مشارکت معاونت آموزشی، دفتر توسعه آموزش (EDO^۲)، گروه‌های آموزشی و دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی تبریز انجام گرفت. اقدام پژوهی به‌صورت مشارکتی و مداخله‌ای توسط افراد درگیر در یک موقعیت خاص برای بهبود عملکرد و ارتقای کیفیت فرایند انجام می‌گیرد. این رویکرد مبتنی بر توانمندسازی افراد درگیر (صاحبان فرایند) بوده و محققین و مجریان عواملی فعال در مسیر بهبود عملکرد فرایند می‌باشند (۱۱). ابتدا یک مطالعه پرسشنامه‌ای در خصوص رضایت دانشجویان از نظام استاد مشاور صورت پذیرفت. تعداد دانشجویان شرکت‌کننده در این مطالعه ۹۶ نفر (۶۵٪) کل دانشجویان کارشناسی دانشکده بودند. پرسشنامه مورد استفاده، پرسشنامه استاندارد مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز بوده (پیوست ۱) و دارای ده سؤال در طیف لیکرت بود. بخش ابتدایی پرسشنامه

در خصوص اطلاعات دموگرافیکی دانشجویان و بخش دوم در خصوص آیتم‌های مرتبط با رضایت دانشجویان از عملکرد نظام استاد مشاور بود. برای گزارش نتایج از آمار توصیفی استفاده شد. روش نمونه‌گیری مورد استفاده روش مبتنی بر هدف بود که بر اساس هدف پژوهش و سودمندی بیشتر نمونه‌ها، افرادی انتخاب شدند که بتوانند به سؤالات مطالعه پاسخ داده و دستیابی به اهداف مطالعه را تسهیل نمایند (۱۲) سپس با برگزاری ۳ جلسه بحث گروهی متمرکز با صاحبان اصلی فرآیند اساتید مشاور، نمایندگان دانشجویان، مدیران گروه‌های آموزشی، معاون آموزشی و پژوهشی، رئیس دانشکده و مسئولین نظام استاد مشاور و EDO مشکلات و راهکارهای ارتقای مشارکت دانشجویان از دید این افراد احصا شد. بحث گروهی متمرکز نوعی از بحث‌های گروهی است که از ۶ تا ۱۲ نفر تشکیل شده و به‌وسیله یک هماهنگ‌کننده هدایت می‌شود. در این جلسات اعضای گروه بانگیزه درونی و آزادی کامل درباره موضوعات خاصی صحبت می‌کنند (۱۳). برای تعیین روایی، دقت و استحکام جلسات بحث گروهی متمرکز از معیارهای مقبولیت و تعیین استفاده گردید (۱۴). جهت افزایش مقبولیت داده‌ها، اقداماتی مثل تخصیص زمان کافی به شرکت‌کنندگان برای جمع‌آوری داده‌ها، حسن ارتباط با شرکت‌کنندگان و ارائه بازخورد به شرکت‌کنندگان در پایان هر جلسه صورت پذیرفت، همچنین به‌منظور تأیید تعیین، داده‌ها به پژوهشگر دیگری ارائه گردید و میزان مشابهت یافته‌ها بررسی شده و موارد اختلاف شناسایی و برطرف گردید. زمان اختصاص داده‌شده برای هر جلسه بحث گروهی متمرکز ۴۰-۷۵ دقیقه (میانگین ۶۵) دقیقه بود. توضیحات لازم در هدف جلسه و نحوه دستیابی به نتایج مطالعه در ابتدای جلسه به شرکت‌کنندگان ارائه می‌شد. سؤال اصلی جلسات به این صورت بود؛ «به نظر شما مهم‌ترین مشکلات جاری و راهکارهای اصلاح نظام استاد مشاور در دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی کدام موارد است؟» سؤالات بعدی بر اساس پاسخ شرکت‌کنندگان طرح می‌شد. نهایتاً بعد از برگزاری ۳ جلسه

² Educational Development Office(EDO)

بحث گروهی متمرکز، اشباع داده‌ها حاصل شد. کلیه موارد طرح‌شده در جلسات با موافقت شرکت‌کنندگان ضبط گردید و بعد از پیاده‌سازی با روش تحلیل محتوایی به صورت دستی تحلیل گردید. با مشخص شدن مشکلات و راهکارهای اصلاحی، در مرحله آخر راهکارهای پیشنهادی اجرا شده و میزان ارتقای فرایند با ارزیابی مجدد رضایت دانشجویان با پرسشنامه مشابه سنجیده شد. هم‌چنین بر اساس نظرات دانشجویان و به‌عنوان قسمتی از راهکارهای ارتقای فرایند، کمیته منتورینگ دانشکده بر اساس اساسنامه مرکز منتورینگ دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی تبریز (پیوست ۲) تأسیس شده و فعالیت‌های خود را آغاز نمود. جهت ارزیابی روند پیشرفت تحصیلی دانشجویان و استمرار مشارکت اساتید مشاور و منتورها، فرم‌های ارزیابی عملکرد و پرونده‌های مشاوره دانشجویان طراحی و مقرر گردید در بازه‌های زمانی مشخص (در پایان نیمسال تحصیلی و ثبت نهایی نمرات پایان‌ترم) به دفتر EDO دانشکده ارسال گردد. روند ارسال پرونده دانشجویان و گزارش عملکرد تحصیلی و مشاوره‌های صورت گرفته توسط مسئول و کارشناس دفتر مذکور مورد پیگیری و بررسی قرار می‌گرفت و در موارد لازم

جهت بهبود وضعیت تحصیلی دانشجویان مکاتبات بعدی با استاد مشاور تحصیلی، گروه آموزشی و معاونت آموزشی دانشکده انجام می‌شد.

یافته‌ها

میزان مشارکت دانشجویان در تکمیل پرسشنامه رضایت سنجی عملکرد استاد مشاور ۹۶ نفر (۶۵٪) کل دانشجویان کارشناسی دانشکده) بود. ۸۲ نفر (۸۵٪) دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه زن و ۱۴ نفر (۱۵٪) آقایان بودند. ۵۳ نفر (۵۵٪) از رشته فناوری اطلاعات سلامت و ۴۳ نفر (۴۵٪) از رشته مدیریت خدمات بهداشتی درمانی بودند. میزان رضایت دانشجویان از عملکرد استاد مشاور قبل از ارتقای فرایند ۴۲/۴٪ بود. بیشترین میزان نارضایتی دانشجویان به ترتیب شامل ارزیابی و شناخت و مستمر از وضعیت تحصیلی دانشجویان و بررسی پیشرفت و یا علل افت تحصیلی، تهیه برنامه ملاقات با دانشجویان و اطلاع‌رسانی مناسب آن و آشنا نمودن دانشجویان با مقررات و ضوابط آموزشی، پژوهشی، دانشجویی و انضباطی بود.

پیوست ۱: پرسشنامه میزان رضایت دانشجویان از عملکرد نظام استاد مشاور

ردیف	سؤالات پرسشنامه
۱	مشاوره در زمینه شغلی و نحوه ادامه تحصیل و پذیرش مسئولیت شغلی
۲	هدایت و برنامه‌ریزی درسی و مشاوره در زمینه روش‌های صحیح مطالعه و فعالیت‌های فوق‌برنامه
۳	ارزیابی و شناخت و مستمر از وضعیت تحصیلی دانشجویان و بررسی پیشرفت و یا علل افت تحصیلی
۴	آشنا نمودن دانشجویان با مقررات و ضوابط آموزشی، پژوهشی، دانشجویی و انضباطی
۵	مشاوره و انتقال اطلاعات و تجربیات به دانشجویان و تقویت روحیه خودتصمیمی دانشجویان
۶	حضور استاد مشاور تحصیلی در ایام ضروری در دانشکده (ثبت‌نام، حذف و اضافه، حذف اضطراری و واحدهای درسی)
۷	رعایت ساعات مشاوره و ملاقات با دانشجویان طبق آیین‌نامه (۱ ساعت به ازای هر دانشجو در هفته)
۸	تهیه برنامه ملاقات با دانشجویان و اطلاع‌رسانی مناسب آن
۹	میزان رضایت از استاد مشاور تحصیلی در رفع مشکلات آموزشی، پژوهشی و شخصی
۱۰	بررسی و شناسایی عوامل مؤثر بر روند تحصیل دانشجویان (عوامل عاطفی، اقتصادی، روانی، اجتماعی و فرهنگی)

سپس در طی جلسات متعدد در قالب بحث گروهی با صاحبان اصلی فرآیند استاد مشاور، نمایندگان دانشجویان، مدیران گروه دانشکده، معاون آموزشی و پژوهشی، رئیس دانشکده و مسئولین نظام استاد مشاور و EDO مشکلات و راهکارهای

جدول ۱: چالش‌ها و مشکلات اجرایی نظام استاد مشاور و منتورینگ در دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز

تم‌های اصلی	تم‌های فرعی
آگاهی پایین دانشجویان و اساتید دانشکده از نظام استاد مشاور	عدم آگاهی از مفاهیم و دستورالعمل‌های مربوط به منتورینگ و وظایف منتور و منی آگاهی ناکافی اساتید از فرآیندهای مشاوره مطابق اصول منتورینگ
شفاف نبودن فرایند نظام استاد مشاور و منتورینگ	عدم آشنایی دانشجویان با فرآیندهای انتخاب استاد راهنما و مشاور عدم آشنایی اساتید و دانشجویان دکتری با فعالیت کمیته منتورینگ
نبود انگیزه همکاری در اساتید	عدم تمایل به همکاری برخی اساتید در قالب نظام استاد مشاور عدم انجام وظایف محوله به اساتید مشاور توسط اساتید
عدم توجه به میزان رضایت دانشجویان از این نظام	نارضایتی دانشجویان از فرایند دریافت مشاوره عدم سنجش مستمر میزان رضایت دانشجویان از این نظام

جدول ۲: راهکارهای اجرایی برای ارتقای وضعیت نظام استاد مشاور و منتورینگ دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی

تم‌های اصلی	تم‌های فرعی	اقدامات اجرایی
افزایش میزان آگاهی دانشجویان	معرفی نظام استاد مشاور در دوره جامعه‌پذیری دانشگاهی (AOP ³)	✓ اطلاعات و آگاهی‌های کافی در خصوص نظام استاد مشاور در ابتدای ورود به دانشگاه از طریق دوره AOP (آشناسازی دانشجویان با دانشگاه) ارائه گردد. (در خصوص نظام استاد مشاور محتواهایی به صورت آفلاین تهیه شده و در دوره AOP دانشجویان مورد تدریس قرار گیرد).
	ایجاد گروه‌های ارتباطی مجازی	✓ در گروه مجازی دانشجویان لیست اساتید مشاور به همراه راه ارتباطی دانشجویان با این اساتید قرار گیرد تا دانشجویان ضمن آشنایی، با استاد مربوط به خود، سوالات و مسائل خود را مطرح نمایند. ✓ گروه‌های مجازی مختص دانشجویان با استاد مشاور تحصیلی‌شان ایجاد گردد.
شفاف نمودن فرایند نظام استاد مشاور و منتورینگ	ایجاد فضای ارتباطی منتورها و دانشجویان	✓ منتورهای دانشکده در دوره توجیهی آشناسازی دانشجویان با دانشکده معرفی و راه‌های ارتباطی با آن‌ها ارائه گردد. ✓ منتورها و منی‌ها در کمیته منتورینگ مشخص شده و فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی و اجرایی با مشارکت اساتید نظام استاد مشاور انجام گردد.
	ایجاد پرونده‌های نظام استاد مشاور	✓ برای هرکدام از دانشجویان پرونده نظام استاد مشاور تشکیل و در هر پرونده فرم‌های وضعیت تحصیلی دانشجویان، اطلاعات فردی دانشجویان و مشاوره‌های صورت گرفته با استاد مشاور قرار گرفته و در ابتدای ترم جهت تکمیل در طول ترم به اساتید مشاور ارسال گردد.
	گزارش پیشرفت تحصیلی دانشجویان	✓ در طول سال تحصیلی، پرونده‌های دانشجویان روند مراجعه دانشجویان و مشاوره‌ها و پیشرفت تحصیلی دانشجویان توسط اساتید ثبت گردد.

³ Academic Orientation Plan(AOP)

<p>✓ در پایان ترم بازخوردهای عملکرد تحصیلی دانشجویان و هم‌چنین پرونده‌های تکمیل‌شده به دفتر EDO ارائه گردد.</p>		
<p>✓ از طریق هماهنگی با معاونت آموزشی دانشکده در فرم تسویه‌حساب دانشجویان، امضای استاد مشاور اضافه گردد تا در صورت فارغ‌التحصیلی دانشجویان اساتید مشاور از این موضوع مطلع شوند. هم‌چنین در خصوص مشروطی، انتقالی و مهمانی دانشجویان وضعیت دانشجویان به استاد مربوطه اطلاع‌رسانی شود.</p>	<p>اطلاع اساتید مشاور از وضعیت تحصیلی دانشجویان</p>	
<p>✓ گزارش فعالیت‌های نظام استاد مشاور به ریاست دانشکده و ریاست مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی ارسال گردد.</p>	<p>ارسال گزارش اقدامات به مسئولین بالادستی</p>	
<p>✓ نمودار جریان فرایند نظام استاد مشاور برای آگاهی بیشتر دانشجویان و اساتید تهیه و اطلاع‌رسانی گردد</p>	<p>ترسیم نمودار جریان فرایند نظام استاد مشاور</p>	
<p>✓ کمیته‌های متناوب منتورینگ از طریق قرار دادن اساتید مشاور به‌عنوان منتور سطح عالی و دانشجویان دکتری و ارشد توانمند و علاقه‌مند به‌عنوان منتورهای سطح دوم و دانشجویان کارشناسی و ارشد در سطح منتهی‌ها تشکیل گردد.</p>	<p>ایجاد کمیته‌های منتورینگ</p>	
<p>✓ برنامه‌ریزی عملیاتی اقدامات آتی دفتر EDO و کمیته منتورینگ دانشکده به‌صورت سالیانه انجام پذیرد.</p>	<p>تهیه برنامه عملیاتی برای شفاف شدن اقدامات آتی</p>	
<p>✓ از اساتیدی که تمایل به شرکت در نظام استاد مشاور بودند دعوت به همکاری شود. ✓ انتخاب مسئول منتورینگ از اعضای هیئت‌علمی و توانمند و دلسوز و دارای نمره ارزشیابی بالای ۱۸ صورت پذیرد.</p>	<p>مشارکت برحسب تمایل اساتید نه اجبار</p>	<p>افزایش انگیزه اساتید دانشکده جهت همکاری در نظام استاد مشاور</p>
<p>✓ دانشجویان کارشناسی سال جدید و قدیمی بر اساس رشته تحصیلی و تا حد امکان بر اساس جنسیت بین اساتید مشاور واجد شرایط و علاقه‌مند دانشکده تقسیم‌بندی شود.</p>	<p>توجه به هماهنگی جنسیت و رشته تحصیلی اساتید مشاور و دانشجویان</p>	
<p>✓ برای اساتید مشاور ابلاغ فعالیت سالانه با امضای ریاست دانشکده تنظیم گردد. ✓ ابلاغ فعالیت برای مسئول کمیته منتورینگ با امضای ریاست دانشکده تنظیم گردد.</p>	<p>صدور ابلاغ فعالیت برای اساتید مشاور</p>	
<p>✓ در ابلاغ‌های صادرشده شرح وظایف اساتید مشاور و فرم‌های مربوطه جهت تکمیل به پیوست قرار گرفت.</p>	<p>مشخص نمودن شرح وظایف اساتید</p>	
<p>✓ برای اساتید مشاور نیز گروه مجازی تشکیل شود تا ضمن تبادل اطلاعات، در صورت مواجهه با مشکلات در گروه مطرح نمایند.</p>	<p>ایجاد گروه‌های مجازی</p>	
<p>✓ بازخوردهایی در خصوص فعالیت نظام استاد مشاور هر هیئت‌علمی تهیه‌شده و به‌صورت جداگانه نقاط قوت و ضعف و میزان رضایت دانشجویان و هم‌چنین تکمیل بودن پرونده‌های مشاوره دانشجویان و پیگیری پیشرفت تحصیلی به اساتید اطلاع‌رسانی گردد. ✓</p>	<p>ارائه بازخورد در مورد عملکرد اساتید مشاور</p>	
<p>✓ فرمی جهت انتخاب استاد مشاور نمونه دانشکده طراحی‌شده و برای معرفی اساتید نمونه مشاور به دانشگاه از این فرم و عملکرد واقعی اساتید استفاده گردد. ✓ از اساتید مشاور برتر در هر سال تحصیلی قدردانی گردد.</p>	<p>انتخاب اساتید مشاور برتر بر اساس عملکرد اساتید</p>	
<p>✓ از طریق فرم ساز، فرم‌های مربوط به ارزیابی میزان رضایتمندی دانشجویان از اساتید مشاور تهیه و در انتهای نیمسال در اختیار دانشجویان جهت تکمیل قرار گیرد. ✓</p>	<p>تهیه فرم‌های ارزیابی رضایت از نظام استاد مشاور الکترونیکی</p>	<p>رضایت سنجی ترمی از دانشجویان</p>

تصمیم‌گیری در خصوص تثبیت و یا تغییر اساتید بر اساس نتایج ارزیابی	✓ تصمیمات لازم در خصوص تثبیت یا تغییر اساتید مشاور بر اساس رضایت سنجی به عمل آمده از دانشجویان و وضعیت پرونده‌های مشاوره فردی ارسال شده به دفتر EDO برای نیمسال آتی اتخاذ گردد.
--	---

بعد از اجرای مداخلات و اقدامات لازم در پایان سال تحصیلی مجدداً ارزیابی میزان رضایت دانشجویان از نظام استاد مشاور ارزیابی شده و وضعیت قبل و بعد مورد مقایسه قرار گرفت. با اجرای مداخلات پیشنهادی میزان رضایت کلی به ۶۶/۷٪ افزایش پیدا کرد. بیشترین میزان رضایت دانشجویان از مشاوره و انتقال اطلاعات و تجربیات به دانشجو و تقویت روحیه خود تصمیمی دانشجو، حضور استاد مشاور تحصیلی در ایام ضروری در دانشکده ثبت نام، حذف و اضافه، حذف اضطراری و واحدهای درسی، بررسی و شناسایی عوامل مؤثر بر روند تحصیل دانشجو عوامل عاطفی، اقتصادی، روانی، اجتماعی و فرهنگی بود.

بحث

راهنمایی و مشاوره دانشجویی فرایند مهمی در توسعه و پیشرفت توانایی‌های دانشجویان و آگاه‌سازی آن‌ها به وضعیت موجود خویش و ارائه دیدگاه‌های صحیح نسبت به آینده فرا روی آن‌ها است، بهبود فرایند مشاوره و راهنمایی سبب رضایتمندی دانشجویان از تجربیات دانشگاهی شده و باعث تشویق آن‌ها جهت دستیابی به اهداف متعالی آموزش، کوشش و مشارکت حداکثری خواهد شد.

در مطالعه انجام شده، عدم آگاهی از مفاهیم و دستورالعمل‌های مربوط به منتورینگ و وظایف منتور و منتی، آگاهی ناکافی اساتید از فرآیندهای مشاوره مطابق اصول منتورینگ، عدم آشنایی دانشجویان با فرآیندهای انتخاب استاد

راهنما و مشاور، عدم آشنایی اساتید و دانشجویان دکتری با فعالیت کمیته منتورینگ، نارضایتی دانشجویان از فرایند دریافت مشاوره، عدم تمایل به همکاری برخی اساتید در قالب نظام استاد مشاور، عدم انجام وظایف محوله به اساتید مشاور توسط اساتید مشاور دانشکده از مهم‌ترین چالش‌ها و مشکلات دانشجویان از عملکرد نظام استاد مشاور شناسایی گردید همچنین با اعمال مداخلات پیشنهادی میزان رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید مشاور به ۶۶/۷٪ افزایش پیدا کرد. همچنین افزایش میزان آگاهی دانشجویان، شفاف نمودن فرایند نظام استاد مشاور و منتورینگ، افزایش انگیزه اساتید دانشکده جهت همکاری در نظام استاد مشاور و رضایت سنجی ترمی از دانشجویان به‌عنوان راهکارهای مهم شناسایی شدند.

در مطالعه‌ای که توسط کشاورز و همکاران در سال ۱۴۰۰ باهدف شناسایی نگرش‌های اساتید و دانشجویان در خصوص نظام استاد مشاور و شناسایی مشکلات و راهکارها در دانشگاه علوم پزشکی شیراز انجام گردید، مشخص شد که دانشجویان و اساتید نسبت به طرح استاد مشاور نگرش منفی دارند، عواملی مثل عدم وجود فضای فیزیکی و زمان مناسب، آگاهی ناکافی از قوانین و مقررات آموزشی، عدم توجه به علایق و تخصص اساتید از مشکلات اجرایی طرح عنوان شدند، هر دو گروه اساتید و دانشجویان تهیه امکانات سخت‌افزاری، نرم‌افزاری و برنامه‌های آموزشی را به‌عنوان راهکارهای اجرایی مطرح نمودند. نتایج مطالعه فوق هم‌راستا با نتایج مطالعه ما در خصوص رضایت پایین دانشجویان است. همچنین در مطالعه حاضر سعی گردید تا با افزایش آگاهی دانشجویان و اساتید و ارتقای انگیزه

آن‌ها در جهت حل مشکلات نظام استاد مشاور اقدام گردد (۱۵).

در مطالعه‌ای که باهدف رضایت سنجی دانشجویان از دریافت مشاوره و راهنمایی از اساتید در دانشگاه علوم پزشکی لرستان انجام شده است فقط ۱۷/۷٪ دانشجویان اعلام رضایت نموده‌اند و ۴۴/۳٪ نیز رضایت متوسط از اساتید راهنما را ذکر نموده بودند و گذراندن دوره‌های آموزشی برای اساتید راهنمایی که می‌خواهند مشاور خوبی برای دانشجویان باشند را پیشنهاد کرده بودند. وجود نگرش مثبت به این طرح از طرف مسئولین و حمایت و نظارت کافی آن‌ها را نیز لازمه مهم شمرده شدن آن از طرف دانشجویان و اساتید مطرح شده بود (۱۶).

طبق مطالعه‌ای که باهدف بررسی عملکرد اساتید مشاور از دیدگاه دانشجویان در دانشگاه البرز انجام شد، عملکرد اساتید در مشاوره در حد متوسط برآورد شد و برنامه در بسیاری موارد عملکرد ایده آل نداشته است. اتخاذ تدابیر و مشوق‌های لازم برای اختصاص زمان کافی از سوی اساتید و نیز راهکارهای مشارکت بیشتر دانشجویان در انتخاب استاد، امکان هم‌جنس بودن استاد مشاور و دانشجو و استفاده از دانشجوی سال بالایی در کنار استاد مشاور پیشنهاد شده است (۱۷). مطالعات بررسی شده مؤید این مطلب هست که نظام استاد مشاور در اکثر دانشگاه‌های علوم پزشکی دارای مشکلات عدیده‌ای است که پاسخگوی نیازهای دانشجویان در حین تحصیل نیست.

در مطالعه‌ای که توسط میرزایی و همکاران (۱۳۹۳) باهدف بررسی نقش اساتید راهنما از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، شکاف موجود بین وظایف و عملکرد آن‌ها انجام شد مشخص شد که اساتید درگیر در امر مشاوره با وظایف استاد راهنما و جایگاه مشاوره، آشنایی لازم را ندارند و یا اساتید به وظایف خود به‌خوبی عمل نمی‌کنند. لذا به‌منظور بهبود ارائه خدمات مشاوره و راهنمایی، لازم است از مشاوره به‌عنوان موضوعی علمی که نیاز به آموزش دارد توجه شود و این مسئولیت به کسانی محول شود که صلاحیت‌های علمی لازم را کسب کرده باشند، در مطالعه حاضر نیز به‌منظور افزایش آگاهی

اساتید در خصوص وظایف و نقش استاد مشاور، کارگاه‌های توانمندسازی برگزار شده و انتخاب اساتید مشاور برای دانشجویان بر اساس رشته تحصیلی و تخصص آن‌ها اعمال گردید. همچنین با درج وظایف استاد مشاور در ابلاغ‌های فعالیت سالیانه و نظارت بر عملکرد تحصیلی از صلاحیت آن‌ها برای ایفای نقش استاد مشاور اطمینان حاصل می‌شد (۳).

در دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز قبل از ارتقای فرایند نظام استاد مشاور، کمیته منتورینگ فعال نبوده و فعالیت‌های مؤثری در این حوزه صورت نمی‌پذیرفت، از جمله راهکارهای ارتقای وضعیت موجود، انتخاب مسئول منتورینگ از اعضای هیئت‌علمی و توانمند و دلسوز و دارای نمره ارزشیابی بالای ۱۸، صدور ابلاغ برای فرد مذکور، دایر نمودن کمیته‌های متعدد (آموزشی، پژوهشی و اجرایی) در مجموعه کمیته مرکزی منتورینگ از طریق قرار دادن اساتید مشاور به‌عنوان منتور سطح عالی و دانشجویان دکتری و ارشد توانمند و علاقه‌مند به‌عنوان منتورهای سطح دوم و دانشجویان کارشناسی و ارشد در سطح منتهی‌ها، برگزاری دوره توجیهی آشناسازی دانشجویان با دانشکده معرفی و راه‌های ارتباطی با آن‌ها از طریق منتورها، اقدامات مؤثری در این زمینه انجام گردید. تجربه دانشگاه علوم پزشکی شیراز در خصوص کمیته منتورینگ مؤید این مطلب است که حضور یک عده دانشجو در جلسات علمی باعث تقویت روحیه همکاری و افزایش آگاهی از مزایای کار گروهی شده و به کاهش استرس درس خواندن و افزایش لذت آن کمک شایانی می‌نماید. در این طرح همچنین دانشجویانی که مشکلات روحی- روانی داشتند تحت مشاوره منتورها قرار می‌گرفتند و در صورت نیاز به مشاوره بیشتر به مرکز مشاوره دانشگاه ارجاع داده می‌شدند (۱۸). مطالعات مختلف نشان‌دهنده پیشرفت دانشکده‌های علوم پزشکی در ابعاد مختلف در صورت اجرای سازمان‌یافته برنامه منتورینگ است (۲۳-۱۹).

در پژوهشی که باهدف بررسی تأثیر برنامه پنج‌ساله منتورینگ بر عملکرد و ماندگاری دانشجویان پزشکی و

دانشگاه در خصوص رفع این چالش‌ها است. پیشنهادهای این مطالعه به شرح زیر است:

-الکترونیکی نمودن پرونده‌های دانشجویان نظام استاد مشاور: فرم‌های اساتید مشاور

-ارسال هشدارهای به‌موقع در خصوص معدل دانشجویان، پیشرفت و افت تحصیلی و همچنین انتقالی، مهمانی مشروطی دانشجویان به‌صورت هشدار از طریق سامانه سما به اساتید

-قرارگیری فرم رضایت دانشجو از نظام استاد مشاور در سامانه و رضایت سنجی از دانشجویان در پایان ترم

-انتخاب استاد مشاور نمونه دانشکده با بررسی پرونده‌های الکترونیکی سامانه سما و رضایت دانشجویان از سامانه فاران

.....

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله نویسندگان مقاله مراتب تشکر و قدردانی خود را از تمامی مسئولین و مدیران آموزشی و پژوهشی دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز و دانشجویان شرکت‌کننده در این مطالعه اعلام می‌دارند.

دندانپزشکی در کشور انگلستان انجام شد، عملکرد و خروجی برنامه نظام‌یافته‌ای که طی آن اساتید و مسئولین آموزشی ابتدا در یک برنامه آموزشی سازمان‌یافته شرکت کرده بودند، ارزیابی شد. نتایج تحلیل کمی و کیفی نشان‌دهنده بهبود در تمامی مقیاس‌های انتخاب‌شده از جمله ماندگاری تحصیلی بیشتر دانشجویان، مشارکت بیشتر اساتید و کارکنان، بهبود اعتمادبه‌نفس و افزایش خودآگاهی دانشجویان بود. همچنین نتایج این مطالعه نشان داد اجرای برنامه منتورینگ به شکل ترکیبی از راهنمایی یا مشاوره رسمی و غیررسمی باهم مفید خواهد بود و منتورهایی که با دانشجویان به یک‌زبان مشترک صحبت می‌کنند ماندگاری تحصیلی آن‌ها را بیشتر می‌توانند افزایش دهند (۲۴). نتایج این مطالعه با نتیجه مطالعه حاضر در خصوص ارتقای رضایت دانشجویان با اجرای نظام منتورینگ هم‌راستا است.

نتیجه‌گیری

اجرای فرآیند فوق باعث افزایش رضایتمندی دانشجویان، بهبود تعاملات دانشجویان با اساتید مشاور و عدم ایجاد فاصله بین محیط آموزشی و دانشجویان در دوران اپیدمی کووید ۱۹ گردید. دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی در طول اجرای این نظام دارای مشکلاتی در زمینه پرونده‌های کاغذی نظام استاد مشاور (دشواری تکمیل و بررسی دستی، هزینه‌های پرینت و نگهداری سوابق) و همچنین عدم بهره‌گیری مناسب از قابلیت‌های سامانه سما در خصوص مسائلی مثل گزارش وضعیت معدلی دانشجویان در پایان‌ترم به استاد مشاور، ارائه هشدارهای لازم در خصوص افت و پیشرفت معدل دانشجو به استاد مشاور، مشخص کردن دروس نیازمند توجه ویژه برای دانشجویان، ارائه هشدارهای لازم در خصوص مشروطی، انتقالی و مهمانی و ... به اساتید مشاور و نبود فرم رضایت دانشجو از فعالیت‌های نظام استاد مشاور در سامانه فاران^۴ مواجه بود که نیازمند توجه ویژه معاونت آموزشی و مسئولین آموزشی

^۴ سامانه ارزشیابی اساتید دانشگاه علوم پزشکی تبریز

References

1. Sam Sh, Tayebi M, Gharakhani M, Moslemi D, Pourghasem M. *Role of university advisors in the viewpoint of medical sciences' students*. Education Strategies in Medical Sciences 2012; 5(1): 23-29. [Persian]
2. Noohi E, Haghdoost AA, Garuosi B. *A Survey of Students Academic Problems and the Duty and Roles of Counselors in resolving them*. Strides in Development of Medical Education 2015; 11(4): 434-41. [Persian]
3. Zahmatkesh S, Mirzaei K. *The role of supervisors from the perspective of students of Bushehr University of Medical Sciences, the gap between tasks and performance*. National Conference on Medical Education. Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd 2014; 9(13): 9-11. [Persian]
4. Moloodi R. *Investigating the current situation of the supervisor system in Tabriz Dental School and promoting it in order to respond responsibly*. [submitted for MD degree]. Tabriz University of medical sciences. 2014: 20-24.
5. Bambaeroo F, Zarei R, Amirianzadeh M, Shahamat N. *Elucidation of the Professors' Attitude toward the Implementation of Student Mentoring in the Field of Medical Education: A Qualitative Study*. Qom Univ Sciences Journal 2020; 14(6): 50-59. [Persian]
6. Zare Z, Jabrailly M, Jabari N, Shikhi N, Sofyan K. *The Viewpoint of Paramedical Students about Advisors' Performance of Urmia University of Medical Sciences*. Nursing and Midwifery Journal 2014; 12(6): 420-426.
7. Morzinski JA. *Mentors, Colleagues, and Successful Health Science Faculty: Lessons from the Field*. Journal of veterinary medical education 2005; 32(1): 5-11. [Persian]
8. Pourhassan S. *Clinical mentoring programs for medical students, practical points in design, implementation and evaluation*. The Journal of Medical Education and Development 2018; 13(3): 238-251. [Persian]
9. Ministry of Health and Medical Education (Iran). *Regulations of the consultant professor*. Tehran: the institute 2018.
10. Bachkirova T, Arthur L, Reading E. *Evaluating a coaching and mentoring programme: Challenges and solutions*. International coaching psychology review 2015; 10(2): 175-89.
11. Doosti Irani M, Abdoli S, Parvizi S, Seyedfatemi N, Amini M. *An Umbrella Named Action Research*. Iranian Journal of Medical Education 2012; 11 (9): 1223- 1230. [Persian]
12. Polit D, Hungler B. Polit D, Hungler B. *Essentials of nursing research: Methods, appraisal, asid utilization*. Journal of Nursing Staff Development 1994; 10(3): 175-8.
13. Morgan David L. *Focus group as a qualitative research*. 1th ed. London: Sang. 1997: 8-17.
14. Adib-Hajbagheri M, Parvizi S, Salsali M. *Qualitative Research Methods*. 1th ed. Tehran: Boshra. 2007:1-297. [Persian]
15. Keshavarz K, Bastani P, Gholami A, Abid F, Sotoudehnia A, Keshavarz G et al . *Students and teachers' Attitudes Toward counsultor Planning and Identify Problems and solutions*. Research in Medical Education 2021; 13(4): 35-44. [Persian]
16. Galehdar N, Birjandi M. *Assessment of university students satisfaction from academic counseling of the tutors of Lorestan university of medical sciences in the second half of school year 2007-2008*. Yafte Quarterly Reaserach Journal 2010; 11(4): 53-63. [Persian]
17. Davoodabadi M, Kabir K, Shirazi M, Najafipoor S, Khalegi E. *The Study of Mentor's Performance from Students View in Alborz University of Medical Sciences 2013*. Alborz University of Medical Sciences Journal 2016; 5(2): 87-94. [Persian]
18. zarrabi m, Mohammadhadi I, zarrabi kh, et al. *Designing and Organizing Mentoring at Shiraz Medical School and Reinforcing Deep Knowledge –based Education using Mentoring* .Teb v tazkiyeh 2017; 26(3): 228-236.
19. Okurame DE. *Mentoring in the Nigerian academia: experiences and challenges*. International Journal of Evidence Based Coaching & Mentoring 2008; 6(2): 45.
20. Lock RH, Lee SH, Theoharis R, Fitzpatrick M, Kim KH, Liss JM, et al. *Create effective mentoring relationships: Strategies for mentor and mentee success*. Intervention in School and Clinic 2006; 41(4): 233-40.

21. Daneshmandi S, Fathi V, Khorasani A, Ghlichlee B. *Exploring the Interaction between Mentor & Mentee in Mentoring of New Hired Faculty Members of Universities: Qualitative Approach*. Quarterly journal of training & development of human resources 2017; 4(14): 29-55. [Persian]
22. Sambunjak D, Sharon E, Straus AM. *Mentoring in Academic Medicine a Systematic Review*. JAMA Network 2006; 296(9): 1103-1115.
23. Kosoko-Lasaki O, Sonnino RE, Voytko ML. *Mentoring for women and underrepresented minority faculty and students: experience at two institutions of higher education*. Journal of the national medical association 2006; 98(9): 1449.
24. Bachkirova T, Arthur L, Reading E. *Evaluating a coaching and mentoring programme: Challenges and solutions*. International coaching psychology review 2015; 10(2): 175-89.

Improving the Status of the Academic Advisor and Mentoring System in order to Meet the Educational Needs: a Case Study in Tabriz University of Medical Sciences in 2021

Gholamzadeh Nikjoo R (PhD)¹, Emruzi R (PhD Candidate)², Vosoughzadeh F (M.SC.)³

¹ Assistant Professor, School of Management & Medical Informatics, Department of Health Policy & Management, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

² PhD Candidate, School of Management & Medical Informatics, Department of Health Policy & Management, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

³ M.SC., School of Management & Medical Informatics, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

Received: 08 May 2022

Revised: 17 Aug 2022

Accepted: 24 Aug 2022

Abstract

Introduction: Counseling by experienced, interested and motivated professors helps students in facing educational problems and achieving educational goals and is considered a necessary action in the educational system. The aim of this study is to improve the status of academic advisor and mentoring system in order to meet the educational needs of students of management and medical informatics faculty of Tabriz University of medical sciences.

Methods: This is an action research study that was conducted during two semesters of the academic year of 1401-1400. First, a quantitative study was conducted regarding students' satisfaction with the academic advisor system, and then during numerous meetings in the form of focus group discussions with the main owners of the process, academic advisor systems problems and solutions to improve it were identified. In the last stage, after the implementation of interventions and solutions, the degree of improvement of the process was checked.

Result: The participation rate of students in completing the satisfaction questionnaire was 65%. The degree of students' satisfaction with the professor's performance before the process improvement was 42.4%. After identifying the main problems and challenges of the academic advisor and mentoring system (4 main themes and 7 sub-themes), actions aimed at increasing students' awareness, clarifying the process of the academic advisor and mentoring system, increasing the motivation of faculty members to cooperate in the academic advisor system and satisfaction survey of students was conducted in order to improve the process and adjust the problems of this system. With the implementation of the proposed interventions, the overall satisfaction level increased to 66.7%.

Conclusion: The promotion of this process increased the satisfaction of students, improved interactions between students and professors, and reduced the distance between the educational environment and students during the epidemic of Covid-19.

Key words: Academic advisor system, Mentoring, Accountability, Students

This paper should be cited as:

Gholamzadeh Nikjoo R, Emruzi R, Vosoughzadeh F. ***Improving the Status of the Academic Advisor and Mentoring System in order to Meet the Educational Needs: a Case Study in Tabriz University of Medical Sciences in 2021.*** J Med Edu Dev; 17(2): 113 - 124.

*** Corresponding Author: Tel: +984131775995, Email: gholamzadehr@tbzmed.ac.ir**